

Förvaltningsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession och till lagar som har samband med den

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession och till lagar som har samband med den (RP 2/2026 rd): Ärendet har remitterats till förvaltningsutskottet för utlåtande till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande sakkunnig Riikka Hietanen, arbets- och näringsministeriet
- handelsråd Olli Hyvärinen, arbets- och näringsministeriet
- ledande expert Terhi Kauti, arbets- och näringsministeriet
- specialsakkunnig Vanessa Räsänen, inrikesministeriet
- regeringsråd Ville Koponen, finansministeriet
- lagstiftningsråd Anu Rajamäki, finansministeriet
- finansråd Tarja Sinivuori-Boldt, finansministeriet
- konsultativ tjänsteman Petri Tuominen, finansministeriet
- jurist Matleena Vuovirta, Transport- och kommunikationsverket, Cybersäkerhetscentret
- ledande jurist Eeva-Riitta Högnäs, Finlands Kommunförbund
- jurist Annika Korpela, Valfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- verkställande direktör Elina Felin, Islab hyvinvointiyhtymä
- chefsjurist, beredskapschef Jukka Hämäläinen, Hansel Ab
- verkställande direktör Ari Eklund, Prizztech Oy
- direktör för samhällskontakter Päivi Niemi-Laine, Förbundet för den offentliga sektorn och välfärdsområdena JHL rf
- ekonomisk-politisk expert Katja Rajala, Företagarna i Finland rf
- professor Olli Mäenpää
- professor Tomi Voutilainen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Polisstyrelsen
- Konkurrens- och konsumentverket

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

- Helsingfors stad
- Tavastehus stad
- S:t Michels stad
- Jakobstads stad
- Salla kommun
- Savitaipale kommun
- professor Tuomas Ojanen.

Inget yttrande av

- Hangö stad.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Propositionens utgångspunkter

Förslaget till ändring av lagen om offentlig upphandling och koncession (1397/2016 rd, nedan upphandlingslagen) och lagar som har samband med den innehåller förslag till förutsättningar för anlåtande av anknutna enheter och till upphandlingsförfaranden.

Syftet med de ändringar som föreslås i propositionen är att förbättra den offentliga sektorns effektivitet och öka den regionala livskraften genom att i större utsträckning öppna upphandlingar för konkurrens. Samtidigt är målet att främja små och medelstora företags förutsättningar att delta och förbättra deras möjligheter att klara sig i offentliga anbudsförfaranden. Propositionen syftar också till kostnadsbesparingar vid offentlig upphandling. De ändringar som gäller försörjningsberedskap och ansvars- och miljöaspekter vid upphandling syftar till att främja beaktandet av säkerhetsaspekter som ett led i upphandlingsprocessen och under kontraktperioden.

Förvaltningsutskottet anser att de ovan nämnda målen är viktiga och välkomnar de föreslagna ändringarna i huvudsak. Utskottet granskar i sitt utlåtande propositionen utifrån sitt eget ansvarsområde, det vill säga särskilt ur kommunernas och välfärdsområdenas synvinkel.

Minimiinnehav i bestämmelserna om anknutna enheter

I 15 § i upphandlingslagen föreskrivs om upphandling hos enheter anknutna till den upphandlande enheten och begränsningar för försäljning till utomstående relaterade till anknutna enheter. Upphandlingslagen tillämpas inte på en upphandlande enhets upphandling hos en anknuten enhet. Med anknutna enheter avses enheter som är formellt fristående från den upphandlande enheten och självständiga med tanke på beslutsfattandet. En förutsättning är dessutom att den upphandlande enheten självständigt eller tillsammans med andra upphandlande enheter utövar ett bestämmande inflytande över den anknutna enheten på samma sätt som över sina egna verksamhetsställen och att den anknutna enheten bedriver högst fem procent av sin affärsverksamhet och med högst en andel på 500 000 euro tillsammans med andra aktörer än de upphandlande enheter som utövar ett bestämmande inflytande över den. I enheter anknutna till upphandlande enheter får inte finnas annat kapital än de upphandlande enheternas kapital. I den

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

gällande upphandlingslagen ställs inga kvantitativa begränsningar för upphandlande enheters bestämmande inflytande över anknutna enheter.

I enlighet med regeringsprogrammet föreslås det i propositionen att det till 15 § 2 mom. fogas ett tilläggskrav på minimiägarandel i anknutna enheter. För att kunna utnyttja en anknuten enhet för att tillgodose sina servicebehov ska den upphandlande enheten enligt förslaget inneha minst tio procent av aktierna i den anknutna enheten. Förvaltningsutskottet konstaterar att ändringen således gäller anknutna enheter i aktiebolagsform. Förslaget har motiverats med att flera företag som är anknutna enheter har ett brett ägarunderlag, vilket har ansetts orsaka marknadsstörningar.

Förvaltningsutskottet anser att man bör ingripa i utnyttjandet av anknutna enheter i synnerhet i de fall där innehav i anknutna enheter har förvärvats i syfte att kringgå upphandlingslagen. Den föreslagna regleringen i fråga om anknutna enheter kan stävja vissa oändamålsenliga och konkurrenssnedvridande förfaranden som observerats i fråga om offentlig upphandling, men enligt uppgifter till utskottet kan regleringen också på det sätt som beskrivs nedan medföra utmaningar för de upphandlande enheter som inte har möjlighet att uppnå en ägarandel på tio procent och som är verksamma i områden där det sannolikt inte uppstår konkurrens.

Utskottet konstaterar för tydlighetens skull att den föreslagna ändringen fortfarande gör det möjligt för kommunerna och välfärdsområdena att vara ägare i de företag de äger och av dem genom upphandlingsförfaranden enligt upphandlingslagen köpa varor, tjänster och byggentreprenader. De kan fortfarande utifrån lokala förhållanden välja ett ändamålsenligt sätt att producera tjänster inom de ramar som lagstiftningen tillåter. De kan också äga företag som hör till kommunens eller välfärdsområdets verksamhetsområde inom de ramar som lagstiftningen tillåter. Förvaltningsutskottet konstaterar att konsekvenserna av den föreslagna regleringen i väsentlig grad beror på hur de anknutna enheternas ägare och de anknutna enheterna reagera på den föreslagna ägarandelsgränsen.

I avsnitt 5.4.2. i propositionen bedöms vilka konsekvenser kravet på en minimiägarandel på tio procent i de anknutna enheterna har för kommunerna och välfärdsområdena. Enligt propositionen bedöms det föreslagna kravet på minimiinnehav ha flera konsekvenser som avsevärt försvårar kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet, i synnerhet små kommuners. Förvaltningsutskottet anser att det är en brist i propositionen att propositionen inte närmare tar ställning till konsekvenserna för kommuner av olika storlek. Möjligheterna för kommuner av olika storlek att själv ordna sin verksamhet varierar avsevärt. Utskottet påpekar också att propositionen inte heller innehåller tillräckligt noggranna bedömningar av konsekvenserna av fastställandet av olika minimiinnehav. Innehavet kan ha betydande konsekvenser inte bara för organiseringen av tjänsterna och kommunernas ekonomi utan också i synnerhet för likabehandlingen av kommunerna och deras invånare.

I flera yttranden till förvaltningsutskottet uttrycks en oro över att kravet på en minimiägarandel på tio procent diskriminerar särskilt små kommuner och välfärdsområden som inte har ekonomiska eller funktionella möjligheter att öka sina ägarandelar till tio procent, vilket leder till att de faller utanför samarbetet med anknutna enheter. Enligt yttrandena är små kommuner särskilt utsatta för ändringar om deras geografiska läge och avstånd från större stadsregioner gör att de negativa konsekvenserna ökar särskilt vid upphandling av platsbundna tjänster. I yttrandena konstateras

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

det också att små kommuner inte har tillräcklig kompetens och andra resurser för att konkurrensutsätta upphandlingar.

I de yttranden som utskottet fått har det dessutom framförts att det är möjligt och till vissa delar rentav sannolikt att det föreslagna kravet på minimiinhav nästan inte alls ändrar de stora kommunernas verksamhet, men att små kommuner som ligger längre bort från tillväxtcentrum försätts i en ohållbar situation där de inte kan köpa de tjänster de behöver för att fullgöra sina uppgifter, vare sig av anknutna enheter eller på marknaden. Å andra sidan är det också möjligt att ägarna till anknutna enheter själva börjar producera de tjänster de behöver. Enligt en bedömning som förvaltningsutskottet fått uppfyller den föreslagna ändringen således inte nödvändigtvis regeringsprogrammets mål att förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn eller stärka den regionala livskraften och förutsättningarna för företagande.

I propositionen (s. 69—70) bedöms att i synnerhet kostnaderna för små upphandlande enheter jämnas ut på lång sikt när marknadsutbudet och de upphandlande enheternas upphandlingskompetens utvecklas, och propositionens negativa konsekvenser kan minskas genom att använda inköpscentraler och dynamiska upphandlingssystem, utveckla upphandlingsanvisningar och modeller samt fastställa en tillräckligt lång övergångstid. Enligt en bedömning som förvaltningsutskottet fått kan dessa omständigheter minska propositionens negativa konsekvenser för små kommuner endast i mycket begränsad utsträckning. Inträdet av marknadsaktörer inom en viss bransch kan till exempel i glesbygden ta längre tid än det i propositionen föreslagna ikraftträdandet av bestämmelsen om minimiinhav i anknutna enheter eller så kommer marknadsaktörerna aldrig till vissa områden. Om det är fråga om sådan service som kommunen inte själv kan producera, är det oklart hur kommunerna i fortsättningen kan ordna servicen och erbjuda den till sina invånare. Att öka upphandlingskompetensen eller upphandlingsanvisningarna hjälper inte i sådana situationer. Enligt uppgifter till utskottet ersätter gemensam upphandling inte anknutna enheter, eftersom en inköpscentral endast producerar konkurrensutsättningar för den upphandlande enheten, medan de anknutna enheterna utöver konkurrensutsättningarna ansvarar för bland annat planeringen, ibruktagandet, upprätthållandet och kontinuiteten av de tjänster som upphandlas, den kompetens som krävs för att producera tjänsterna och samordningen med andra tjänster samt samordningen av olika upphandlingar och avtal under hela deras livscykel.

Förvaltningsutskottet påpekar också att flera remissinstanser har uttryckt oro över cybersäkerheten i en situation där anknutna enheter som producerar IKT-tjänster inte längre kan anlitas på grund av kravet på minimiinhav. I yttrandena har i synnerhet hälso- och sjukvårdens kritiska IKT-system och infrastruktur lyfts fram. Enligt yttrandena äventyrar en splittrad infrastruktur också cybersäkerheten.

I propositionen redogörs det för vilka konsekvenser regleringen av anknutna enheter har för IKT och dataadministrationen (s. 66—67) samt cybersäkerheten (s. 73—74). Konsekvenserna av upplösning av anknutna enheter till följd av kravet på minimiinhav bedöms vara omfattande särskilt inom IKT och dataadministration, där de anknutna enheterna spelar en mycket stor och mångskiftande roll. I propositionen ses särskilt äventyrad cybersäkerhet som en risk och de anknutna enheterna har en central roll i beredskapen inför risken.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

Enligt uppgifter till utskottet räcker de lösningar som föreslås i propositionsmotiven, såsom gemensam upphandling, sannolikt inte till för att undanröja propositionens negativa konsekvenser särskilt i fråga om små kommuner och kommuner i mer avlägsna områden. Kommunerna och välfärdsområdena är skyldiga att sköta sina uppgifter under alla omständigheter, också under undantagsförhållanden och vid störningar. Enligt uppgifter till utskottet har detta kunnat tryggas bland annat med hjälp av permanenta strukturer, såsom anknutna enheter.

Med hänvisning till det som sägs ovan anser förvaltningsutskottet att det sätt på vilket den föreslagna regleringen om anknutna enheter genomförs är oroväckande särskilt ur kommunernas och välfärdsområdenas synvinkel. Utskottet anser att de mål som presenteras i propositionen är viktiga, men utifrån inkomna uppgifter kvarstår det tvivel om huruvida målen kan nås med de föreslagna medlen. Utskottet betonar att kommunerna och välfärdsområdena även i fortsättningen måste kunna trygga tjänsternas kontinuitet och tillgänglighet. Förvaltningsutskottet föreslår att ekonomiutskottet ytterligare säkerställer att den föreslagna regleringen inte leder till att kommunernas och välfärdsområdenas lagstadgade tjänster och uppgifter avbryts eller genomförs bristfälligt och att deras säkerhet inte försämras till följd av regleringen.

Undantag från kravet på minimiintehav i anknutna enheter

I 15 § 8 mom. i upphandlingslagen föreslås en undantagsbestämmelse om att kravet på en minimiägarandel på tio procent inte tillämpas på anknutna enheter som har inrättats på grund av allmänt intresse för att producera endast en avgränsad och lagstadgad tjänst eller informationssystem med direkt anknytning till produktionen av en sådan tjänst. Ett ytterligare krav som föreslås tas in i bestämmelsen är att en sådan anknuten enhets omsättning inte får överstiga en miljon euro per år och att ett sådant tjänsteavtal som ingåtts med en anknuten enhet får vara i kraft i högst fyra år.

Förvaltningsutskottet välkomnar att det i propositionsmotiven särskilt nämns att kravet på minimiägarandel inte gäller samkommuner enligt kommunallagen (410/2015) (s. 94 och 118). Utskottet anser det motiverat att detta undantag på motsvarande sätt också gäller välfärdssammanslutningar enligt lagen om välfärdsområden (611/2021), trots att de inte nämns i motiven.

Förvaltningsutskottet har också gjorts uppmärksam på att den föreslagna omsättningsgränsen på en miljon euro gör tillämpningsområdet för undantaget mycket snävt. Enligt uppgifter till utskottet uppstår merparten av de anknutna enheternas omsättning vid de tjugo största anknutna enheterna och den egna produktionen vid anknutna enheter med en omsättning på mindre än 20 miljoner euro utgör bara 12 procent av alla anknutna enheters egen produktion. En omsättningsgräns på 20 miljoner euro hindrar således enligt bedömning inte nyttan av kravet på ett minimiintehav på tio procent.

Utifrån det som sägs ovan föreslår förvaltningsutskottet att ekonomiutskottet överväger att ändra omsättningsgränsen i det föreslagna 15 § 8 mom. Enligt uppgifter till förvaltningsutskottet kan ett alternativ till att höja omsättningsgränsen vara att inte koppla undantagsgrunden till den anknutna

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

enhetens omsättning, utan till ägarnas omsättning eller till exempelvis invånarantalet i de kommuner eller välfärdsområden som är ägare till den anknutna enheten eller till deras geografiska läget. De sistnämnda kriterierna bedöms i propositionsmotiven leda till problematiska gränsdragningar och ojämlikhet mellan kommunerna samt till snedvridning av konkurrensen till följd av varierande marknadsförhållanden (s. 81 och 121). Utskottet påpekar dock att det föreslagna kravet på ägarandel och undantaget från det i det föreslagna 15 § 8 mom. i vilket fall som helst leder till mycket olika slutresultat i olika kommuner och områden till exempel beroende på de resurser som de upphandlande enheterna har tillgång till och de tjänster som tillhandahålls på marknadsvillkor. Förvaltningsutskottet föreslår också att ekonomiutskottet bedömer om undantagsbestämmelserna i 15 § särskilt bör beakta att IKT-funktioner ska vara störningsfria, att cybersäkerhetskrav ska uppfyllas och att teknisk suveränitet ska byggas upp under olika omställningar.

Övergångstiderna

Kravet på minimiinnehav i anknutna enheter ska enligt 154 § i den föreslagna upphandlingslagen tillämpas stegvis. Förvaltningsutskottet anser att övergångstiderna behövs, men konstaterar att bestämmelserna om övergångstiderna är komplicerade på grund av flera olika datum som kan tillämpas under olika förutsättningar.

Förvaltningsutskottet anser att man vid bedömningen av om övergångsperioderna är tillräckliga bör beakta den betydande mängden merarbete och extra kostnader som det föreslagna kravet på minimiägarandel medför för många upphandlande enheter, bland annat för analys av de tjänster som de anknutna enheterna producerar och hur de produceras, behövliga ägararrangemang, personaländringar, förhandlingar om och ingående av nya avtal samt för ersättande upphandlingar. Utskottet konstaterar att det uppstår ytterligare utmaningar till exempel i fråga om ändringssökande i anslutning till kommunernas och välfärdsområdenas beslutsfattande, eventuella problem med att hitta tjänster som kan ersätta de nuvarande systemen särskilt i glesbygden samt av att många upphandlande enheter samtidigt konkurransutsätter samma tjänster och produkter.

Enligt uppgifter till utskottet bedöms det att ju kortare övergångstiden är, desto större kostnader av engångsnatur följer av kravet på minimiinnehav och desto sannolikare är det att kommunerna och välfärdsområdena inför produktionen av tjänster som egen verksamhet. En lång övergångstid ger i sin tur de upphandlande enheterna och marknaden tillräckligt med tid att anpassa sig till den nya situationen och förbättrar kommunernas och välfärdsområdenas möjligheter att ersätta de tjänster som tidigare köpts av anknutna enheter med kostnadseffektiv produktion på marknadsvillkor.

Förvaltningsutskottet anser att en tillräcklig övergångsperiod är avgörande särskilt för att lindra de negativa kostnadseffekterna av bestämmelserna om minimiinnehav. Förvaltningsutskottet föreslår att ekonomiutskottet ytterligare bedömer om de föreslagna övergångstiderna räcker till.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

Undantag för avfallsbranschen

Enligt propositionen är avsikten att i samband med reformen av avfallslagen (646/2011) införa ett undantag från det föreslagna minimiinnehavskravet på 10 procent enligt 15 § i upphandlingslagen för anknutna enheter inom avfallsbranschen.

I flera yttranden till förvaltningsutskottet uttrycks en oro över tidsplanen för det aktuella undantaget för avfallsbranschen i avfallslagen. Enligt utredning till utskottet har det vid beredningen fastställts att kravet på ett minimiinnehav på tio procent inte ska tillämpas på kommunala avfallsbolag och att bestämmelser om undantaget ska utfärdas i samband med revideringen av avfallslagen. Enligt uppgifter till utskottet har man också bestämt att om reformen av avfallslagen fördröjs, kan undantaget för avfallssektorn vid behov regleras genom en separat lag. Förvaltningsutskottet anser att beslutet är viktigt.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Förvaltningsutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 15.4.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Mauri Peltokangas saf
viceordförande Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Eveliina Heinäluoma sd
medlem Petri Honkonen cent
medlem Juha Hänninen saml
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Anna Kontula vänst
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Mira Nieminen saf
medlem Saku Nikkanen sd
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Paula Werning sd
medlem Ben Zyskowicz saml
ersättare Timo Suhonen sd
ersättare Henrik Vuornos saml.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd

Sekreterare var

plenarråd Sanna Helopuro.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 1

Avvikande mening 1

Motivering

Allmänt

De ändringar som föreslås i upphandlingslagen och försörjningslagen syftar till ökad effektivitet och kostnadsbesparingar vid offentlig upphandling. Ett annat syfte är enligt propositionen att stärka den regionala livskraften och verksamhetsförutsättningarna för företagande. Syftet med propositionen är att öka i synnerhet små och medelstora företags förutsättningar att delta i upphandlingar och möjligheter att delta i offentliga anbudsförfaranden. Målen är i sig värda att understödja, men de lagstiftningsändringar som regeringen föreslår främjar inte uppnåendet av dessa mål utan leder snarare till motsatta konsekvenser. Samtidigt minskar de föreslagna ändringarna avsevärt kommunernas självstyrelse och ökar kommunernas och välfärdsområdenas kostnader och administrativa börda. En stor del av dem som gett yttranden anser att propositionen är skadlig och inte bör godkännas som sådan.

Den största ändringen jämfört med nuläget är att 15 § i upphandlingslagen ändras så att det föreskrivs om ett krav på minimiinnehav på 10 procent i anknutna enheter. I fortsättningen kan en ägare göra anskaffningar hos en anknuten enhet endast om ägarens innehav i bolaget överstiger 10 procent. Det är viktigt att bibliotekens informationssystemtjänster och vattentjänstverken utgör ett undantag från kravet på innehav i den slutliga propositionen, till skillnad från utkastet till proposition. I fråga om avfallshanteringen förblir situationen oklar, eftersom avsikten är att föreskriva om undantaget i fråga om avfallshanteringen först i samband med reformen av avfallslagen, som är under beredning. När det gäller hälso- och sjukvårdstjänsterna föreslås längre övergångstider för genomförandet av ändringen än inom andra sektorer, vilket är ett viktigt undantag trots att helheten ändå medför betydande merarbete och kostnader för välfärdsområdena.

För närvarande erbjuder cirka 2 700 in house-bolag kommuninvånarna till exempel måltidstjänster, it-tjänster, tekniska lösningar, fastighetservice eller andra stödfunktioner. In house-bolagen har i sig lett till en avsevärd ökning i konkurrensutsättningen på den finländska marknaden. In house-bolagen konkurransutsätter och köper mer än hälften av sin omsättning direkt på marknaden. De anknutna enheternas tjänster är ofta sådana som för närvarande inte produceras på marknadsvillkor. In house-bolagen riktar via Hilma konkurrensutsättningar direkt till regionala och lokala företag.

Det är problematiskt att man tvingas avveckla fungerande upphandlingskedjor. Detta återspeglas inte bara i de tjänster som kommunerna och välfärdsområdenas invånare får, utan försvårar också en så effektiv användning av skattepengar som möjligt. Dessutom fördjupas problemet av Finlands strikta gränser för försäljning till utomstående från anknutna enheter, vilket begränsar de anknutna enheternas möjligheter att delta i konkurrensutsättningar och på så sätt erbjuda tjänster till kommuner och välfärdsområden som inte uppfyller gränsen för minimiinnehav också i det fall att det inte finns någon annan marknad eller en lika förmånlig tjänst att tillgå.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 1

Den föreslagna ändringen av bestämmelserna om anknutna enheter hänför sig till fall som framkommit för några år sedan där de anknutna enheternas verksamhet inte till alla delar uppfyllde kraven i upphandlingslagen. Det mest kända fallet var det så kallade Sarastia-avgörandet, där marknadsdomstolen i ett ärende som inletts genom Konkurrens- och konsumentverkets upphandlingstillsyn meddelade ett avgörande enligt vilket Sarastia inte var en anknuten enhet till välfärdsområdet på grund av avsaknad av bestämmande inflytande. Man kan således konstatera att man redan genom den nu gällande lagstiftningen har kunnat ingripa och ingripit i missbruk.

Konsekvenser för kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet

Det föreslagna kravet på minimiinnehav bedöms ha flera konsekvenser som till och med avsevärt försvårar kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet, i synnerhet små kommuners. Det är sannolikt att det föreslagna kravet på minimiinnehav nästan inte alls ändrar de stora kommunernas verksamhet, men att små kommuner som ligger längre bort från tillväxtcentrum försätts i en ohållbar situation där de inte kan köpa de tjänster de behöver för att fullgöra sina uppgifter, vare sig av anknutna enheter eller på marknaden. Å andra sidan är det möjligt att ägarna till anknutna enheter själva börjar producera de tjänster de behöver. Då uppfyller den föreslagna ändringen inte ens regeringsprogrammets mål att förbättra effektiviteten inom den offentliga sektorn eller stärka den regionala livskraften och förutsättningarna för företagande. Då anknutna enheter konkurrensutsätter och upphandlar de tjänster som kommunerna och välfärdsområdena behöver på marknaden för deras räkning, kan det föreslagna kravet på minimiinnehav på 10 procent leda till att dessa upphandlingar endast överförs till kommunerna och välfärdsområdena själva. Då ökar propositionen inte mängden tjänster som upphandlas på marknaden, utan i första hand ökar den administrativa bördan för den offentliga förvaltningen och kostnaderna för den. Kostnaderna betalas i sista hand av skattebetalarna.

Kostnaderna för reformen mångdubblar kostnaderna för stödtjänster för många små och medelstora kommuner. Det är en ekonomisk börda som har en direkt inverkan på den basservice som kommuninvånarna får. Enligt Kommunförbundets uppskattningar uppgår kostnaderna för reformen till minst 450—600 miljoner euro. Kostnaden är betydande i förhållande till sparmålen inom den offentliga sektorn under innevarande årtionde. Detta återspeglas direkt i ett tryck att höja inkomstskatten i små kommuner med upp till flera procentenheter.

Konsekvenserna av upplösning av anknutna enheter till följd av kravet på minimiinnehav bedöms vara omfattande särskilt inom IKT och dataadministration, där de anknutna enheterna spelar en mycket stor roll. Förändringskostnaderna till följd av propositionen är väldigt stora för en del IKT-tjänster, och att byta från en applikation till en annan är inte i praktiken ett alternativ inom rimliga övergångstider. Lagändringen leder dessutom till ett kompetensunderskott, eftersom tjänster som tidigare producerats som gemensam upphandling och den kompetens som behövs för dem till exempel inom dataskydd måste splittras och investeras igen kommunvis. Även till dessa delar gäller de största konsekvenserna uttryckligen mindre kommuner, som också kan bedömas ha den allra svagaste förmågan att hantera konsekvenserna. Äventyrad cybersäkerhet kan ses som en särskild risk och de anknutna enheterna har en central roll i beredskapen inför risken. Propositionen kan till dessa delar medföra betydande negativa ekonomiska och funktionella effekter för den offentliga sektorn och utsätta kommunernas och välfärdsområdenas verksamhet

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 1

för dataintrång och cyberattacker. Också brist på tjänsteproducenter och kompetens kan medföra negativa effekter och systemsårbarheter för en lång tid framöver.

Kommunernas viktigaste uppgifter efter social- och hälsovårdsreformen har varit att tillhandahålla bildningstjänster och stärka livskraften. Stärkandet av den regionala livskraften baserar sig ofta på kommunernas gemensamma strategiska vilja att stärka regionens näringsliv, företagens tillväxt, investeringarna och innovationsverksamheten, och för att uppnå dessa mål har kommuner i flera regioner bildat gemensamma utvecklingsbolag. Den ändring gällande kravet på minimi innehav som föreslås i upphandlingslagen gäller också utvecklingsbolag och försvårar således avsevärt kommunernas livskraftsarbete och splittrar fungerande samarbetsstrukturer.

De övergångstider som föreslås i propositionen är fortfarande för korta, trots att övergångstiden för vissa upphandlingar hos anknutna enheter i anslutning till hälso- och sjukvårdstjänster har förlängts till den 1 juli 2029. Övergångstiderna ska överlag vara minst 3 år och minst 5 år i fråga om anknutna enheter som producerar hälso- och sjukvårdstjänster som direkt upprätthåller liv och hälsa, sådana centraliserade tjänster inom den specialiserade hälso- och sjukvården som anges i hälso- och sjukvårdslagen eller informationssystem för produktion av dessa tjänster. En kort övergångsperiod leder också till att upphandlande enheter konkurransutsätter samma tjänst/produkt samtidigt. Det finns inte nödvändigtvis tillräckligt med anbudsgivare för alla, upphandlingar blir utan anbud, priserna stiger och det finns risk för att det på grund av efterfrågan uppstår utmaningar för genomförandet av avtal. Samma fenomen sågs när välfärdsområdena inledde sin verksamhet.

Propositionen bedöms ge välfärdsområdena kostnadseffekter som inte ska beaktas separat i områdenas finansiering. Eftersom det i propositionen inte föreslås några ändringar i välfärdsområdenas lagstadgade uppgifter, är det inte fråga om en sådan ändring i uppgifterna enligt 9 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering (617/2021) som på förhand ska beaktas i områdenas icke-öronmärkta finansiering från och med ikraftträdandeåret.

Kommunernas självstyrelse

Det nu föreslagna kravet på ett minimi innehav på 10 procent innebär ett direkt ingrepp i den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen. Propositionen kan inte lägga fram övertygande argument för att det föreslagna kravet på innehav ska kunna ses som godtagbart, nödvändigt och proportionerligt. I propositionen kan man inte heller visa att just kravet på ett innehav på 10 procent är nödvändigt för att uppnå propositionens i sig godtagbara mål och inte heller bedöma varför de inte kan nå genom metoder som i mindre grad begränsar den kommunala självstyrelsen. Det föreslagna kravet på innehav behandlar i och för sig alla kommuner jämligt, men de faktiska konsekvenserna är särskilt betydande för små och medelstora kommuner och leder därför till ojämlikhet mellan invånarna i olika kommuner. Det är problematiskt att den försämrade jämlikheten mellan kommunerna och deras invånare inte beror på val inom det kommunala beslutsfattandet, utan enbart på att lagstiftaren fastställer ett krav på ett innehav på 10 procent.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd
Avvikande mening 1

Avvikande mening

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 15.4.2026

Eveliina Heinäluoma sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd
Timo Suhonen sd
Alviina Alametsä vihr
Anna Kontula vas

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

Avvikande mening 2

Motivering

Med stöd av tämligen enhälliga sakkunnigyttranden konstaterar Centerns utskottsgrupp att de viktigaste problemen med propositionen är det krav på ett minimi innehav på 10 procent i anknutna enheter som tagits från statsministerpartiet Samlingspartiets politiska program och skrivits in i regeringsprogrammet samt den korta övergångstiden, vilka tillsammans utgör ett betydande hot särskilt mot små kommuners ekonomier, tjänsteproduktion och cybersäkerheten även utanför små kommuner.

Reformens mål att öka konkurrensen för att effektivisera tjänsteproduktionen så att den blir mer kostnadseffektiv och för att öka den regionala livskraften är i och för sig värda att understödja. Som många gånger tidigare håller regeringens mål dock på att förbli politisk reklam och tomma ord och leda till ett motsatt slutresultat. Sarastia- och Tiera-fallen, där man bröt mot bestämmelserna om konkurrensutsättning, används som motivering till att införa ett krav på minimi innehav, trots att fallen redan lett till korrigeringar. I Finland är det Konsument- och konkurrensverket som övervakar marknadens funktion och ingriper i missförhållanden. Också Konsument- och konkurrensverket kritiserar propositionen i sitt utlåtande.

Regeringen verkar helt ha saknat förståelse för de allvarliga konsekvenserna av det höga kravet på minimi innehav både vid regeringsförhandlingarna och under lagberedningsprocessen, trots att nästan alla de flera hundra som lämnat yttranden under lagutkastets remissbehandling varnat för konsekvenserna. Av de cirka 700 yttrandena utdömde nästan alla propositionen särskilt på grund av dess svaga konsekvensbedömningar. Bland annat instämde alla ministerier i kritiken. Regeringen har emellertid gjort minimigränsen för innehav till en prestigefråga. Sannfinländarna har också i denna fråga svikit sina löften till väljarna.

Det är också värt att notera att såväl de stora städer som de små kommunerna som utskottet hört anser att kravet på minimi innehav är ogrundat och skadligt. Mer om detta i slutet av reservationen.

Enbart det föreslagna kravet på minimi innehav tvingar kommunerna och välfärdsområdena till onödiga ägararrangemang som medför stora kostnader utan faktisk nytta särskilt för små kommuner. Skadorna är så stora att de äventyrar tjänsternas kontinuitet, särskilt i områden där det inte finns några marknadsaktörer.

Kravet på minimi innehav medföra åtgärder i alla cirka 700 anknutna enheter. Det tvingar att avveckla omfattande och kostnadseffektiva samarbetsorganisationer i bolagsform som tillhandahållit kommunerna och välfärdsområdena stödtjänster och som haft hand om bland annat IKT, mathållning, löneutbetalning och tvätteritjänster. Stora anknutna enheter måste splittras upp och då går stordriftsfördelar förlorade. I fortsättningen kan en anknuten enhet ha högst tio ägare. Det leder till en betydande ökning av administrationen och kostnaderna för den.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

I praktiken är det de största ägarna, det vill säga de stora städerna, som förblir ägare, medan små kommuner blir tvungna att avstå från sina innehav. Det äventyrar tjänsternas kontinuitet, särskilt i områden där det inte finns några marknadsaktörer.

Kravet begränsar inte de stora städernas verksamhet, men inskränker avsevärt de små kommunernas faktiska möjligheter att ordna service.

Med andra ord kräver propositionen knappt några ändringar alls där som det finns en konkurrensutsatt marknad. Och där det inte finns någon marknad skulle administrationen öka, kostnaderna stiga och tjänsterna äventyras. Om propositionen genomförs medför den knappt några fördelar alls, utan stora problem.

Därför kan man med fog misstänka eller direkt påstå att propositionens huvudsakliga syfte är att genomföra en kommunreform som minskar antalet kommuner med cirka 200 och som den senaste samlingspartileda regeringen totalt misslyckades med under valperioden 2011—2015. Den här gången använder inte regeringen direkt kommunstrukturlagen för att pressa kommunerna till kommunsammanslagningar, utan strävar efter att uppnå samma mål genom att producera sådan dålig lagstiftning som i likhet med upphandlingslagen skrotar små kommuners ekonomi och service. En så här dålig och svagt motiverad proposition kan inte förklaras på annat vis. Man kan fråga sig hur det är möjligt att Sannfinländarna har samtyckt till propositionen.

Propositionen innehåller också betydande juridiska, ekonomiska och funktionella risker som inte i tillräcklig grad bedömts i propositionen.

I detta sammanhang bör det också nämnas att regeringen har svikit alla de löften den gett kommunerna i sitt program. Kommunernas finansieringssystem reformeras inte, regeringen fällde själv statsandelsreformen för kommunal basservice och i stället för den utlovade normavvecklingen har kommunerna påförts nya skyldigheter som ökar kostnaderna.

Den kommunala självstyrelsen och jämlikheten äventyras

Kravet på ett minimiinnehav på 10 procent skulle innebära ett betydande ingrepp i den kommunala självstyrelse som tryggas i 121 § i grundlagen. Propositionen har inte motiverats tillräckligt omsorgsfullt och trovärdigt med avseende på systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna. Det går inte att visa att kravet på ett innehav på 10 procent är ett nödvändigt eller proportionerligt medel i förhållande till de eftersträlvade målen. Enligt grundlagsutskottets utlåtandep Praxis kan kommunerna inte behandlas som en helhet, utan konsekvenserna ska bedömas kommunvis.

Propositionen behandlar kommunerna och kommuninvånarna ojämlikt. Konsekvenserna av ändringarna drabbar hårdast små och avlägsna kommuner som inte har resurser att konkurrensutsätta tjänsterna eller som inte hittar alternativ på marknaden. Propositionen medför särskilt stora problem i synnerhet för små och avlägsna kommuner som saknar de resurser, den kompetens eller den marknad som krävs för att ordna tjänsterna på ett nytt sätt.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

Propositionens ekonomiska, funktionella och cybersäkerhetsrelaterade risker samt otillräckliga övergångstider bildar tillsammans en helhet som äventyrar kommunernas basservice och ekonomi. Den äventyrar också likabehandlingen av kommuninvånarna, eftersom konsekvenserna drabbar kommunerna med olika intensitet.

Enligt sakkunnigutfrågningen beräknas enbart ändringskostnaderna till följd av reformen uppgå till 450—600 miljoner euro, vilket drabbar särskilt små och medelstora kommuner. Enbart ändringskostnaderna för IKT uppgår enligt utfrågningarna till cirka 290 miljoner euro. Fördelarna av reformen förblir mycket minimala, om sådana alls uppstår.

Ägararrangemangen och inlösandet av aktier till följd av propositionen medför stora merkostnader för kommunerna, vilket ofta kräver upplåning. I små kommuner leder kostnaderna till ett tryck på att höja inkomstskatten med flera procentenheter. I propositionen anges inte hur särskilt de små kommuner som de facto drabbas av kostnaderna ska ersättas. Därför anser vi att propositionen strider mot den ur grundlagen härledda principen om finansieringsansvar. Dessutom bryter regeringen mot regeringsprogrammets löfte om full kompensation till kommunerna för kostnader som lagändringar medför.

Det är också oansvarigt att utarbeta lagstiftning som kraftigt ökar kommunernas kostnader i en tid då regeringen genom sin felaktiga ekonomiska politik och sysselsättningspolitik har orsakat att Finland befinner sig i EU:s ekonomiska observationsklass och i en tid då Finland har kommit överens om ett så kallat skuldankare för att sanera de offentliga finanserna. Det kommande skuldankaret gäller även kommunerna. Genom denna proposition ökar regeringen byråkratin i kommunerna och bryter samtidigt regeringsprogrammets löften om att gallra i kommunernas byråkrati.

Propositionen begränsar små kommuners samarbetsmöjligheter i för hög grad

Kommunerna ordnar sin serviceproduktion på många olika sätt utifrån sina uppgifter: som egen produktion, genom att köpa på marknaden, via affärsverk, via samkommuner, genom modellen med ansvarig kommun eller i bolagsform. Enligt propositionen ska detta vara möjligt också i fortsättningen, trots att gränsen för minimi innehav i anknutna enheter i bolagsform enligt upphandlingslagen stiger till 10 procent. Denna möjlighet förblir dock teoretisk.

Kravet på minimi innehav i anknutna enheter begränsar särskilt samarbete i bolagsform, trots att bolagsstrukturen i fråga om många tjänster är det enda ändamålsenliga sättet att kombinera kunskande, säkerställa kostnadseffektivitet och fördela riskerna.

Propositionen begränsar i praktiken antalet ägare i en anknuten enhet till högst 10. Det tvingar till avveckling av fungerande samarbetsstrukturer utan att alternativa organisatoriska former ger motsvarande kostnads- och kompetensfördelar. Detta inskränker i synnerhet de mindre kommunernas självstyrelse och deras möjligheter att tillgodose lokala och regionala behov. Det tvingar små kommuner att agera ineffektivt.

Det bör också noteras att flera samhällsviktiga sektorer, såsom avfallshantering, vattentjänster och riksomfattande IKT-system, redan nu omfattats av undantag. Det visar att lagstiftaren

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

tidigare har erkänt att en strikt gräns för innehav inte är ändamålsenlig. Detta understryker att propositionen inte kan åstadkomma systematisk eller enhetlig reglering, utan slutresultatet blir splittrat, dyrt, svårare att hantera och begränsande utan något verkligt behov.

Det tyder också på dålig lagberedningskultur hos regeringen att det i propositionen hänvisas till en reform av avfallslagen som senare ska lämnas till riksdagen och där det fastställs ett undantag i förhållande till upphandlingslagen. Detta ökar kommunernas ovisshet i en situation där ingenting garanterar att förslaget till ändring av avfallslagen kommer till riksdagen och hinner behandlas före utgången av valperioden, varefter det förfaller.

Kravet på minimiinnehav är oändamålsenligt

Centerns utskottsgrupp konstaterar att det föreslagna kravet på ett minimiinnehav på 10 procent endast grundar sig på Samlingspartiets program för rättvisare konkurrens i Finland, därifrån kravet på minimiinnehav kopierades in i regeringsprogrammet som sådant. Kravet baserar sig alltså inte på EU-lagstiftning eller evidensbaserad kunskap och man har inte i propositionsmotiven kunnat påvisa att det är nödvändigt eller proportionerligt. Det vittnar om regeringens exceptionellt svaga lagberedningsförmåga och likgiltighet för de allvarliga risker som propositionen medför.

Förslaget till krav på ett minimiinnehav på 10 procent i anknutna enheter i 15 § i upphandlingslagen är konstlat och oändamålsenligt. Det leder till onödiga ägararrangemang och medföra stora kostnader särskilt för små kommuner utan någon verklig nytta med tanke på marknadens funktion eller ägarstyrning.

I praktiken är det de största ägarna, det vill säga de stora städerna, som förblir ägare, medan små kommuner blir tvungna att avstå från sina innehav. Det äventyrar tjänsternas kontinuitet, särskilt i områden där det inte finns några marknadsaktörer.

Kravet begränsar inte de stora städernas verksamhet, men inskränker avsevärt de små kommunernas faktiska möjligheter att ordna service.

Betydande risker för IKT-tjänster, samhällsviktiga tjänster och cybersäkerheten

Propositionen konsekvenser för tjänster inom IKT och dataadministration är de allra mest kritiska. Situationen är allvarlig, eftersom samhällsviktig infrastruktur är beroende av datanät. Anknutna enheter producerar omfattande helheter av IKT-tjänster och tjänsterna kan inte ersättas på marknadsvillkor inom skälig tid.

Ändringen utsätter sannolikt kommuner och välfärdsområden för dataintrång och cyberattacker och ökar beroendet av utländska aktörer i en tid då Finland bör stärka sin försörjningsberedskap. De tjänster som invånarna behöver äventyras i kommunerna och välfärdsområdena.

Cybersäkerhetsproblemen i anslutning till förslaget till upphandlingslag hänför sig särskilt till den försvagade ställningen för anknutna enheter, det vill säga in house-bolag, och till den därav följande splittringen av IKT-tjänster. Det minimiinnehav på 10 procent som föreslås i

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

propositionen hotar att utesluta i synnerhet små kommuner och välfärdsområden från de gemensamma anknutna enheter via vilka de hittills har upphandlat samhällsviktiga IKT- och informationssäkerhetstjänster centraliserat, professionellt och med stordriftsfördelar.

Splittringen ses som en betydande cybersäkerhetsrisk särskilt i övergångsfasen, då systemen och tjänsteleverantörerna måste bytas ut, nya konkurrensutsättningar göras och fungerande avtal hävas. I sakkunnigbedömningarna har just byten av tjänsteleverantör identifierats som tidpunkter då sårbarheter, felaktiga konfigurationer och attacker är mest sannolika. I flera yttranden betonas att kommunerna och små upphandlande enheter inte har tillräcklig kompetens för att självständigt konkurrensutsätta och övervaka krävande cybersäkerhets- och IKT-helheter.

Det är också oroväckande att små kommuner inte nödvändigtvis har egen cybersäkerhetspersonal, utan ansvaret kan spridas på personer som inte har ingående teknisk sakkunskap i cybersäkerhetsfrågor. Eftersom de anknutna enheterna tidigare har ansvarat både för konkurrensutsättningen och för en adekvat nivå på säkerhetslösningarna, kan en upplösning av dem till följd av den aktuella lagändringen leda till att skyddet försvagas, skydd mot överbelastningsattacker saknas eller bekämpningen av sabotageprogram blir otillräcklig. Detta gäller särskilt system som är kritiska med tanke på funktionssäkerheten på basnivå.

Lagförslaget bedöms också öka beroendet av stora internationella IKT-aktörer, om små och medelstora kommuner inte kan vara självständiga köpare. Detta kan inskränka den nationella beslutanderätten i cybersäkerhetsfrågor och öka sårbarheten i krissituationer om tjänsterna, datahanteringen och kompetensen koncentreras till aktörer utanför Finlands gränser. Det är också oroväckande att transparensen i upphandlingskedjorna och underleverantörsstrukturerna försämras, vilket försvårar riskbedömningen. Om propositionen godkänns är den en betydande säkerhetsrisk särskilt i det nuvarande geopolitiska läget.

Sakkunniga anser också att konsekvenserna för IKT-systemen inom social- och hälsovården är ett särskilt allvarligt problem, eftersom känsliga patientuppgifter behandlas i dem och avbrott eller dataläckor direkt kan äventyra patientsäkerheten. En upplösning av samhällsviktig IKT-infrastruktur ökar informationssäkerhetsriskerna, höjer kostnaderna och försvårar systemens interoperabilitet. Att byta system och utbilda personalen tar också tid och ökar risken för fel.

Flera av dem som lämnat yttranden anser att övergångstiderna i lagförslaget är otillräckliga med tanke på cybersäkerheten. En snabb tidsplan tvingar de upphandlande enheterna att fatta beslut utan ordentlig beredning, vilket ökar sannolikheten för fel och bristfälliga säkerhetslösningar. Sammantaget sett riktas oron inte mot enskilda tekniska krav, utan mot att strukturella förändringar försvagar cybersäkerheten, kompetensens kontinuitet och försörjningsberedskapen på ett sätt som den föreslagna lagen inte i tillräcklig utsträckning kompenserar för.

Av dem som lämnade yttranden konstaterade till exempel välfärdssammanslutningen ISLAB mycket konkret och med oro att den föreslagna lagändringen äventyrar hälso- och sjukvårdens funktionalitet och ökar kostnaderna utan genuina fördelar med tanke på konkurrensen. ISLAB producerar kliniska laborietjänster för cirka en halv miljon invånare i östra Finland i samarbete med universitetssjukhuset KYS och social- och hälsocentraler. ISLAB bad utskottet beakta att laborietjänsterna utgör en kritisk del av basservicen och försörjningsberedskapen.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

Välfärdssammanslutningen betonade med eftertryck att lagstiftningen borde ha beretts så att allmänt intresse, patientsäkerhet och försörjningsberedskap beaktats. Arbets- och näringsministeriet, som berett lagen, medger problemet i sitt svar, men nöjer sig med att konstatera att konsekvenserna av förslaget till ändring gällande innehav i anknutna enheter kommer att följas upp i fråga om social- och hälsovårdssektorn. Till skillnad från lagberedarna betonar vi att social- och hälsovårdstjänsterna handlar om invånarnas grundläggande fri- och rättigheter, rentav om liv. Därför räcker det inte med enbart den uppföljning av konsekvenserna som arbets- och näringsministeriet föreslår, eftersom de allvarliga riskerna och deras konsekvenser för invånarna är kända redan i lagstiftningsskedet och det är möjligt att rätta till propositionen. Kravet på ett minimiinnehav på 10 procent måste slopas, eftersom det till och med kan vara livsfarligt för invånarna.

För kort övergångstid orsakar allvarliga problem

I propositionen föreslås en kort övergångstid på ungefär ett år (enligt huvudregeln fram till 30.6.2027, inom hälso- och sjukvården fram till 2029). Enligt de sakkunniga som utskottet hört är övergångstiden alldeles för kort. En övergångstid på tre år är nödvändig redan på grund av att verksamheten vid hundratals anknutna enheter måste omorganiseras.

I propositionen åläggs de upphandlande och de anknutna enheterna också att säga upp gällande kontrakt inom övergångstiden. Också ur denna synvinkel är övergångstiden för kort, eftersom åtminstone små kommuner också bör omorganiseras inom den tidsfristen. Propositionen tar inte heller ställning till ersättningsansvar och sanktioner till följd av att kontrakt sägs upp, vilket innebär att det är de små kommunerna som bär riskerna. Det är fråga om en betydande juridisk risk som kan leda till långa tvistemålsprocesser och merkostnader.

En för kort övergångstid inverkar direkt också på hur genomförbara ändringarna är. Den föreslagna tidsplanen gör i praktiken genomförandet omöjligt utan allvarliga störningar i tjänsterna.

Små och stora kommuner har samma mycket kritiska synpunkter

De små kommunerna Salla och Savitaipale betonar i sina yttranden till utskottet att kravet på ett minimiinnehav på 10 procent i praktiken är omöjligt för små och glest befolkade kommuner. Det finns ingen fungerande marknad eller tjänsteleverantörer i dessa områden för att ersätta de tjänster som anknutna enheter producerar i dagsläget. Enligt Salla finns det ingen marknad i det område där LapIT producerar IKT-tjänster, och Salla hävdar att det inte kommer att uppstå någon marknad där heller i fortsättningen. Savitaipale påpekar att det till exempel inte går att få anbud på konkurrensutsättningar inom ekonomiförvaltning, vilket med tanke på verksamheten gör det omöjligt att avveckla anknutna enheter.

Båda dessa små kommuner bedömer att kostnaderna stiger oskäligt mycket. För Savitaipale kostar en lösgörelse i fråga om IKT cirka 1,2 miljoner euro och höjer de bestående kostnaderna med mer än 30 procent. Inom måltidsservicen medför ändringen tilläggskostnader på hundratusentals euro och en bestående kostnadsökning. Enligt Salla är det inte möjligt att

Utlåtande FvUU 9/2026 rd Avvikande mening 2

återinföra tjänsterna som egen verksamhet och kostnaderna stiger betydligt inom alla verksamhetsområden.

Salla och Savitaipale betonar också i sina yttranden att cybersäkerheten och beredskapen försvagas, eftersom små kommuner inte har förmåga att upprätthålla datasäkerheten 24/7 utan stöd av anknutna enheter. De två kommunerna anser att fungerande samarbetsstrukturer skrotas utan fungerande alternativ, vilket försämrar tjänsternas kontinuitet och kvalitet.

Finlands största stad Helsingfors instämmer med Salla och Savukoski och påpekar att ägargränsen på 10 procent inte baserar sig på evidensbaserad kunskap eller EU-reglering, utan begränsar den kommunala självstyrelsen och avvecklar fungerande regionala samarbetsmodeller också i stora städer. Helsingfors betonar att propositionen inte har beretts tillräckligt, att de kostnadsmässiga och administrativa konsekvenserna har bedömts bristfälligt och att övergångstiden är fullständigt otillräcklig.

Sammanfattningsvis visar alla yttranden från kommuner, som är de som genomför ändringarna, att lagförslaget inte ökar konkurrensen eller effektiviteten, utan höjer kostnaderna, försämrar tjänsternas säkerhet och kontinuitet och minskar kommunernas självstyrelse särskilt i små kommuner, men också i stora städer.

Slutsatser

Syftet med propositionen är att förbättra konkurrensen och effektiviteten och generera kostnadsbesparingar. Utifrån de sakkunnigas enhetliga yttranden till utskottet håller man på att gå i motsatt riktning: eftersom det inte finns någon marknad ökar inte konkurrensen, åtminstone för små kommuner stiger kostnaderna betydligt, den växande administrativa bördan ökar ineffektiviteten och den regionala livskraften försvagas då små kommuner förlorar sina förutsättningar för serviceproduktion.

Propositionen står fullkomligt i strid med sina egna mål. Samtidigt äventyrar propositionen i denna form åtminstone små kommuners ekonomi och serviceproduktion, försvagar cybersäkerheten och ökar de offentliga kostnaderna avsevärt.

Den bristfälligt motiverade proposition äventyrar också kontinuiteten i välfärdsområdenas tjänster och höjer kostnaderna.

Därför anser Centerns utskottsgrupp att lagförslagen måste förkastas om följande korrigeringar inte görs av ekonomiutskottet:

- Kravet på ett minimiinnehav på 10 procent bör slopas eller ersättas med en flexibel modell (t.ex. kan omsättningsgränsen höjas eller en grund för undantag införs så att den i stället för omsättning utgår från omsättningen hos den anknutna enhetens ägare eller invånarantalet eller det geografiska läget för de kommuner eller välfärdsområden som äger den anknutna enheten eller så kan gränsen för försäljning till utomstående höjas till EU-nivån på 20 procent). Propositionens allvarliga risker för de grundlagsfästa social- och hälsovårdstjänsterna framgår bland annat av yttrandet från välfärdssammanslutningen ISLAB.

Utlåtande FvUU 9/2026 rd
Avvikande mening 2

- Propositionen måste bedömas särskilt noggrant med tanke på cybersäkerheten, IKT-baserade tjänster samt de samhällsviktiga IKT- och dataadministrationsbolagen (t.ex. DigiFinland och regionala anknutna enheterna inom IKT).
- Övergångstiderna bör utvärderas och sannolikt förlängas betydligt för att ändringen ska kunna genomföras utan avbrott i servicen.
- Kommunerna måste kompenseras för oskäliga kostnader.
- En konstitutionell omprövning av propositionen är nödvändig, eftersom riskerna för den kommunala självstyrelsen och ekonomin i små kommuner, förmågan att producera tjänster samt riskerna för social- och hälsovårdstjänsterna, försörjningsberedskapen och cybersäkerheten enligt utfrågningarna i förvaltningsutskottet är för stora.

Avvikande mening

Vi föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 15.4.2026

Hanna Räsänen cent
Petri Honkonen cent